

VAHİY*

Çev. Yrd.Doç.Dr. İbrahim GÖRENER**
Doç.Dr. Erdoğan PAZARBAŞI***

Vahyin Mümkün Oluşu ve Gerçekleşmesi

Bilimsel hayat canlılık kazanmış ve yakın dönemlere kadar insanoğlunun zihnini meşgul eden madde ötesi, ruh konusundaki sorunlara biraz açıklık getirmiştir. Bütün evreni tecrübe ve deney olguları altına sokan pozitif bilim de bu görülen âlemin ötesinde gaybî bir âlemin varlığına ve bu âlemin görülen âlemden daha hassas ve derin olduğuna inanmıştır. Buna rağmen modern keşiflerin çoğu insan aklını tutmuş, ilgi alanının dışında kalan bu gizli sırrı örtmüştür. İlim bu sırrın tamamını idrak edemez ama tesir ve tezahürlerini bilir. Ruha inanç konusunda dinlerin farklı tutumları da gözönüne alındığında, bu durum, şu âyetleri destekler mahiyette gözükmektedir:

"İnsanlara dış dünyada ve kendi öz benliklerinde (nefislerinde) âyetlerimizi göstereceğiz ki, onun (vahyin) bir gerçek olduğu onlara iyice belli olsun"¹. "Size (ruh hakkında) ancak az bir bilgi verilmiştir"².

Ruhu konu alan psikolojik araştırmaların bugünkü ilim çatısı altında bir yeri vardır. İlim bu konuları, insanların anlayış, yöneliş ve maksatları nispetinde anlatabilmektedir. Zira insanların bir bölümü üstün zekalı, her yeniye kucak açan ender şahsiyetler iken, bir bölümü de, ahmak olup en doğal hadiseleri bile anlamaktan uzak olabilmekte ve bu iki mertebe arasında da pekçok kademeler bulunmaktadır. Nefisler de bu şekilde temiz, aydın ve sönük, kötü nefisler olarak ayrımlanabilmektedir.

İnsanın cismi, sırtında hayatının sırrı olan ruhu taşımaktadır. Bedenin ihtiyacı olan besini alamayınca, parçalarının çürüyüp hücre ve dokularının yokolması nasıl kaçınılmaz ise, ruhun da, güç ve değerini değerini koruması

* Mennâu'l-Kattân, *Mebâhis fi Ulûmi'l-Kur'an,"el-Vahy"*, Beyrut 1987, s.30-50.

** Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

*** Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

1- 41. Fussilet, 53.

2- 17. İsrâ, 85.

için ruhî bir enerji verecek gıdaya ihtiyaç duyması da kaçınılmaz bir durumdur.

Allah'ın, özü temiz fitratı düzgün kullarından bir kısmını seçip ilahî feyzlere, semâvî vahiyelere, mele-i a'lâ ile ilişkiye hazırlaması sözkonusudur. Böylece onlara peygamberlik görevi yüklemekte, bununla da insanlığın ihtiyaçlarını onun yüce vicdanı, üstün ahlakı ve doğru sistemi içerisinde karşılamaktadır. İşte bu seçkin kişiler, Allah'ın resulleri ve nebileridir. Böyle bir ilişkinin semâvî bir vahiy ile gerçekleşmesinde de bir gariplik yoktur.

Bugün insanlar ipnotizma olayına şahit olmaktadır. Bu ise insan nefsinin daha yüce bir kuvvetle ilişkisinin, vahiy olayını anlama yolunda tesirli olduğunu onlara göstermektedir. Şöyle ki, iradesi kuvvetli bir kişi, daha zayıf iradeli bir kişiye bu iradesiyle hakim olabilmektedir. Böyle bir durumda o zayıf kişi derin bir uykuya dalmakta, diğerinin bir ufak işaretine bağlanmaktadır. Böylece o kişiye istediğini telkin edebilmekte, dili ve kalbine, erişebilmektedir. Bir insanın diğerine böyle bir tesiri sözkonusu olunca, insandan daha güçlü bir zat hakkında daha ötesi tahmin edilebilir³.

İnsanlar; dağı, bayırı, ova ve denizi aşan radyo dalgalarının taşıdığı banttan yapılan konuşmaları, şahısları görmeden, hatta ölümlerinden sonra da işitmektedir. Yine iki kişi, biri uzak doğuda, diğeri ise uzak batıda olduğu halde telefonda konuşabilmekte, bazan da bu konuşmanın ötesinde onunla görüşebilmektedir. Onların yanında bulunan bir kişi de, arı vızılmasına benzer bir ses dışında birşey duymamaktadır ki, vahyin de böyle bir özelliği vardır. Ayrıca bizler uykuda veya uyanıkken karşımızda kimse olmasa da içimizden konuşmaktayız. Bu ve benzeri örnekler, vahiy gerçeğini aklımıza yaklaştırmaktadır.

Vahye, çağdaşları şahit olmuş ve o, kat'î ilîm ifade edecek şartları haiz olarak sonraki nesillere tevatüren aktarılmıştır. İnsanlık da, vahyin etkisini, ona tutundukları sürece, toplumunun medeniyetinde, kültüründe, tebasının gücünde ve izzetinde gördükleri gibi, vahiyden yan çizdikdikleri sürece de, tabiatlarının bozulduğunu ve perişan olduklarını görmüşlerdir.

O halde canın susuzluğunu, onun yüce dersleri ve ruhî değerleriyle gidermesi, vahyin olabilirliği ve gerçekliği ve onun hidâyetine dönmenin zorunluluğu konusunda bir kuşku bırakmamaktadır.

Hz. Muhammed, kendisine ilk vahiy gelen bir peygamber değildir. Allah, ondan önce de, başka elçilere aynı şekilde vahyetmiştir:

3- Bkz., Draz, en-Nebcû'l-Azîm, s. 75.

"Biz Nûh'a ve ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi, sana da vahyettik. Nitekim İbrâhîm'eş İsmâîl'e, İshâk'a, torunlarına (esbât'a), İsâ'ya, Eyyûb'a, Yûnus'a, Hârûn'a ve Süleymân'a vahyettik. Dâvûd'a da Zebûr'u vermiştik. Bir kısım peygamberleri sana daha önce anlatmıştık. Allah, Mûsâ ile gerçekten konuşmuştur"⁴.

Bu açıdan Hz. Muhammed'e vahyin inmesinde şaşkınlığa sevkeden bir unsur yoktur. Dolayısıyla Allah böyle bir düşünceyi, akıl sahipleri için yadırganacak bir durum olarak görmüştür:

"İçlerinden bir adama: 'İnsanları uyar ve iman edenlere Rableri katında, onlar için yüksek bir doğruluk makamı olduğunu müjdele' diye vahyetmemiz, insanlar için şaşılacak birşey mi oldu ki, o kafirler: 'Bu elbette apaçık bir sihirdir' dediler"⁵.

Vahyin Anlamı

Birine, başkalarından gizli tuttuğun bir sözü söylediğin "**vehaytü ileyhi ve evhaytü**" dersin. Diğer bir ifadeyle, başkasının anlamayacağı tarzda gizli konuşmada; **vehâ** veya **evhâ** fiilleri kullanılmaktadır. Vahy, süratli işaret demektir. Bu da üstü kapalı ve sembolü anlatımla gerçekleşir. Bazan bu anlatım, yalnızca sesle olduğu gibi birtakım uzuvlarla işaret tarzında da olabilmektedir.

Vahy sözcüğü masdar olup, temelde iki anlamı bulunmaktadır: Gizlilik ve çabukluk. Bu açıdan, vahy kavramı "Muhataba has olup başkasının anlayamayacağı tarzda gizli süratli anlatım olarak tanımlanmıştır. Bu tarif, masdar anlamına göre. İsm-i mef'ûl manası ile *vahyedilen*'in kastedilmesi de sözkonusdur. Sözlük anlamıyla vahy, şu anlamlara gelmektedir:

1- İnsandaki fitrî ilham

Mûsâ'nın annesine yapılan vahy: "*Mûsâ'nın annesine, 'onu emzir' diye vahyettik*"⁶.

2- Hayvanlardaki içgüdüsel ilham

Arıya olan vahy: "*Rabbin bal arısına: 'Dağlardan, ağaçlardan ve insanların yaptıkları çardaklardan kendine evler (kovanlar) edin' diye vahyetti*"⁷.

4- 4. Nisâ. 163-164.

5- 10. Yûnus, 2.

6- 28. Kasas 7.

7- 16. Nahl 68.

3- Sembol ve fısıltılarla süratli işaret

Zekeriyya'ya (a.s) olan vahy gibi. Kuran bu olayı şöyle anlatmaktadır:

*"O, (Zekeriyya) mâbetten kavminin karşısına çıkarak onlara: 'Sabah akşam tesbihte bulunun' diye vahyetti"*⁸.

4- Şeytanın vesvese verip insana, kötü olan şeyi güzel göstermesi

*"Gerçekten şeytanlar, dostlarına sizinle mücadele etmeleri için vahyederler"*⁹.

*"Böylece biz, her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman yaptık. (Bunlar) aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler fısıldarlar"*¹⁰.

5- Allahın, yapmalarını istediği şeyi meleklere bildirmesi

*"Hani Rabbin meleklere: 'Muhakkak ben sizinle beraberim, haydi iman edenlere destek olun' diyordu"*¹¹.

Allah'ın peygamberlerine olan vahyi ise, ıstilahî olarak şöyle tanımlanmıştır: Peygamberlerden birine Allah'ın indirdiği sözdür. Bu anlamdaki vahyin tarifi, onun ism-i mef'ûl manasına göredir.

Muhammed Abduh da vahyi, Tevhid Risâlesinde şöyle tarif etmektedir: "İster vasıtalı, ister vasıtasız olarak Allah'tan geldiğine ilişkin kişinin içinde var olan yakînî bilgidir. Vasıtalı olan, kulağının duyacağı bir sesle veya sessiz olabilir. İlhamla vahy arasındaki fark şudur: **İlham**: Nefsin inandığı ve kendisine yöneldiği içsel duygudur. Ama bunun nereden geldiğini bilemez. Bu daha çok açlık, susuzluk, sevinç ve üzüntü hislerine benzer"¹².

Bu da vahyin masdar anlamına bağlı bir tarifidir. İlk bakışta içten konuşmayı veya keşfe benzediği hissini veriyorsa da, tanımın ikinci bölümünde geçen ilhamla onun arasındaki ayırım, bu vehmi yok etmektedir.

8- 19. Meryem 11.

9- 6. En'âm 112.

10- 6. En'âm, 112.

11- 8. Enfâl ,12.

12- Bkz., Muhammed Reşid Rıza, el-Vahyu'l-Muhammedî, s. 44.

Allah'ın Meleklerle Vahyinin Keyfiyeti

I- Kur'an-ı Kerim'de bu konuyla ilgili âyetler bulunmaktadır:

a. Meleklerle konuştuğundan sözeden âyet:

"Hani Rabbin meleklene: 'Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım' demişti de onlar: 'Orada bozgunculuk yapacak, kanlar dökecek kimseler mi, yaratacaksın? Oyba biz seni hamd ile tesbih ve takdis ediyoruz' demişlerdi. O (Allah da onlara): 'Ben sizin bilmeyeceğiniz şeyleri bilirim' demişti"¹³.

b. Meleklerle vahyettiğine dair âyet:

"Hani Rabbin meleklerle: 'Muhakkak ben sizinle beraberim, haydi iman edenlere destek olun' diyordu"¹⁴.

c. Evrenin işlerini, Allah'ın emrine uygun olarak yönetmekle görevlendirildiklerine dair âyetler:

"İşleri paylaşırnlara (meleklerle) andolsun"¹⁵.

"İşleri yönetenlere andolsun"¹⁶.

Bu âyetler birbirine benzemekte ve Allah'ın Meleklerle vasıtasız olarak onların anlayabilecekleri bir ifade ile konuştuğunu göstermektedir. Bu konuyu, Nüvâs b. Sem'ân'dan gelen bir hadis de desteklemektedir. O, şöyle demektedir:

Rasulullah buyurdu ki: "Allah bir konuyu anlatmak isteyince vahy yoluyla konuşur. Semâvât bunun akabinde, Allah'tan korktukları için şiddetli bir şekilde sarsılır -diğer rivâyette yıldırıma tutulur-. Semâdakiler bunu duyunca kendilerinden geçer ve Allah'a secde ederler. Başını ilk kaldıran da Cebrâil olur ve Allah vahy etmek istediğini ona söyler. Sonra Cebrâil meleklerin yanından geçer. Hangi kat semâyâ uğradı ise, oranın melekleri "Rabbimiz ne dedi ey Cebrâil" diye seslenirler. Cebrail'de: 'Gerçeği söyledi. O, yüce ve en büyüktür" der. Onlar da Cebrâilin dediğini aynen söylerler. Cebrâil de Allah'ın vahyini emrettiği yere ulaştırır"(Bu hadisi, *Taberânî tahrir etmiştir*).

Bu hadis de gösteriyor ki, bu çeşit vahyin keyfiyeti; Allah'ın konuşması, meleklerin duyması ve peşinden de büyük bir dehşetin ortaya

13- 2. Bakara, 30.

14- 8. Enfâl, 12.

15- 51. Zâriyât, 4.

16- 79. Nâziât, 5.

çıkması biçiminde olmaktadır. Cebrâil'in gidişine ve vahyi yerine ulaştırışına bakılırsa, bu, Kur'an'a has gibi görünmektedir. Ancak bu ifadenin içeriğinde genel bir keyfiyet vardır ve bunun Sahih'te mevcut asıl metni şöyledir: "Allah semâdaki bir işe hükmedince melekler, kaya üzerindeki zincir misali Allah'ın sözü karşısında tevazu ile kanat indirirler".

2- Kur'an'ın Levh-i Mahfûz'da yazılı olduğu şu âyetle sabittir:

"Gerçekte o, Levh-i Mahfûz'da bulunan şerefli bir Kur'an'dır"¹⁷. Öte yandan onun Ramazan ayında Kadir gecesinde dünya semâsındaki Beytül-İzz'e toptan indirilmesi de sözkonusudur: "Biz, onu (Kur'an'ı) Kadir gecesinde indirdik"¹⁸.

"Biz onu mübârek bir gecede indirdik"¹⁹.

"Ramazan, içinde Kur'an'ın indirildiği bir aydır"²⁰.

Bu nüzûl, sünnette de açıklanmakta olup, bunun Rasulullah'ın kalbine olan inzalden farklı olduğu söylenmektedir. Nitekim İbn Abbas'tan gelen mevkûf bir rivâyet göre: Kur'an Kadir gecesinde toptan dünya semâsına indirilmiştir. Sonra da 20 senede peyderpey nazil olmuştur (*Hâkim, Beyhakî ve Nesâî tahrir etmiştir*).

"Onların sana getirdikleri hiçbir temsil yoktur ki, sana doğrusunu ve daha açığını getirmeyelim"²¹.

"Biz onu, Kur'an olarak, insanlara dura dura okuyasın diye (âyet âyet, sûre sûre) ayırdık ve onu peyderpey indirdik"²².

Bir rivâyette de şöyle geçmektedir: "Kur'an, kelâm-ı ilâhîden ayrılıp dünya semâsındaki Beytül-İzzeye kondu. Sonradan Cebrâil onu Hz. Peygamber'e indirmeye başladı" (*Hâkim ve İbn Ebî Şeybe tahrir etmiştir*).

Bunları gözönünde bulundurarak âlimler, *Cebrâil'e Allah'ın vahy etmesinin keyfiyeti* noktasında aşağıdaki görüşlere sahip olmuşlardır:

17- 85. Burûc 21-22.

18- 97. Kadir, 1.

19- 44. Duhân, 3.

20- 2. Bakara, 185.

21- 25. Furkân, 23.

22- 17. İsrâ, 106.

A- *Cebrâil Kur'an'ı, özel lafzıyla Allah'tan işiterek almıştır.*

B- *Cebrâil, Kur'an'ı levh-i mahfûzdan ezberlemiştir.*

C- *Cebrâil'e Kur'an'ın manası verilmiştir. Lafızlar ise, ya Cebrâil'e ya da Hz. Peygambere aittir.*

İlk görüş doğrudur. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat da bu görüşte olup, daha önce geçen Nüvâs b. Sem'ân hadisi de, bu görüşü desteklemektedir.

Kur'an, pekçok âyette Allah'a nisbet edilmektedir:

"Kuşkusuz bu Kur'an sana, hikmet sahibi ve herşeyi bilen Allah tarafından verilmektedir"²³.

"Eğer müşriklerden biri senden aman dilerse, Allah'ın kelamını işitip dinleyinceye kadar ona aman ver"²⁴.

"Onlara âyetlerimiz açık açık okunduğu zaman, (öldükten sonra) bize kavuşmayı beklemeyenler: 'Ya bundan başka bir Kur'an getir ya da bunu değiştir' dediler. De ki: 'Onu kendiliğimden değiştirmem benim için olacak şey değildir. Ben, bana vahyolunandan başkasına uymam"²⁵.

Buna göre, Kur'an-ı Kerim lafızlarıyla da Allah kelamı olup, Cebrâil'in veya Muhammed'in sözü olmaktan uzaktır.

İkinci görüş de, muteber değildir. Çünkü Kur'an'ın levh-i mahfûzda bulunuşu ile diğer mugayyebatin bulunuşu arasında fark yoktur ve Kur'an da bunlardan hariç tutulamaz.

Üçüncü görüş ise, daha çok sünneti açıklamaktadır. Sünnet de, kuşkusuz Allah'ın Cebrâil'e, ondan da Muhammed'e (s.a.v) mana ile iletildiği vahyidir. Rasulullah da, bunu kendi cümleleriyle anlatmıştır:

"O, arzusuna göre konuşmaz. O, vahyedilenden başkası değildir"²⁶.

Bu yüzden manayı nelerin bozabileceğinden haberi olan kişinin, Kur'an'ı değil de sünneti mana ile rivâyet etmesi caizdir.

23- 27. Nöml, 6.

24- 9. Tevbe, 6.

25- 10. Yûnus, 15.

26- 53. Necm, 3-4.

Kur'an, Hadîs-i Kutsî ve Hadîs-i Nebevî arasındaki farkı daha önce belirtmiştik. Bu bağlamda Kur'an'ın özelliklerini sayarsak: 1. Kur'an mu'cizdir, 2. Subûtu kesindir, 3. Tilâvetiyle ibadet olunur, 4. Lafzıyla okunması zorunludur. Hadis-i Kutsî'nin lafzan nazil olduğu görüşü noktasından bakıldığında, Hadîs-i Kutsî'nin böyle olmadığı görülür.

Hadîs-i Nebevî de iki kısımdır:

1- Rasulallahın ictihad ettiği konular. Bu vahy değildir. Bu tür hadise vahy diyebilmek için, isabet edildiğinde vahyin susmuş olması yeterlidir.

2- Manası vahyedilen, Resulallahın telaffuzu ile belirtilen hadis. Bu özelliğinden dolayı da manasıyla aktarımı caizdir. Tercih edilen görüşe göre Hadîs-i Kutsî de, lafzan değil mana cihetiyle nazil olmakla bu gruba girer. Aktarım esnasında hadisin Allah'a nisbet edilmesi, şer'î bir nas ile olmaktadır ki, Hadîs-i Nebevî de bu özellik yoktur.

Allah'ın Peygamberlere Vahiy Keyfiyeti

Allah peygamberlerine *aracılı* veya *doğrudan* vahyeder. Aracılı vahiy, vahiy meleği Cebrail vasıtasıyla olmaktadır ki, bunu daha sonra açıklayacağız.

Doğrudan, aracısız olanlar:

A- Uykudaki Rüyâ-i Sâliha: Hz. Aişe'den (r.a) rivâyet edildiğine göre, O, şöyle demiştir: "Resulullah'a verilmeye başlayan ilk vahiy uykudaki ruyâ-i sâlihadır. Bir rüyâ görüncel sabah aydınlığı gibi aynen çıkardı"²⁷. **Bu durum, uyanırken vahiy alınmaya kadar Resulullah için bir hazırlıktı. Kur'an'ın hiçbir bölümü bu surette nazil olmamıştır. Çünkü Kur'an'ın tamamı Hz. Peygamber uyanırken nazil olmuştur.** Bununla beraber, bir hadise dayanarak Kevser suresinin uykuda nazil olduğunu savunan kimseler de vardır. Bu rivâyet de Sahîh-i Müslim'de Enes'den mervi olan şu hadistir: "Resulullah bizimle mescitte iken birara uyuklar gibi oldu. Sonra gülerken başını kaldırdı. Ben, niçin güldüğünü sorduğumda: Az önce bana bir sûre indi" dedi ve Kevser sûresini okudu". Ancak bu hadiste geçen **uyuklama** ifadesi, vahy esnasında Rasulallah'ın girdiği bir hâleti anlatmaktadır.

Peygamberlerin uykuda gördükleri rüyâ-i sâlihanın, uyulması zorunlu bir vahiy olduğunu belirtmesi açısından, Hz. İbrahim'in, gördüğü bir rüyaya

27- Buhârî, Bed'ul-Vahy, 3; Müslim, Salât, 207.

istinaden oğlu İsmail'i²⁸ kurban etme olayı gösterilebilir:

"Ona yumuşak huylu bir oğul müjdesi verdik. Babasıyla yürüyüp gezecek çağa erişince: 'Yavrucuğum! Rüyada seni boğazladığını görüyorum, bir düşün, ne dersin?' dedi. O da; 'Babacığım! Emrolunduğun şeyi yap. İnşallah benim sabredenlerden olduğumu göreceksin' dedi. Böylece ikisi de Allah'a teslimiyet gösterip, babası oğlunu alını üzerine yattırınca: 'Ey İbrâhîm! Rüyayı gerçekleştirdin. Biz, iyileri böyle mükafaatlandırırız. Bu, gerçekten çok açık bir imtihandır' diye seslendik. Biz, oğluna bedel ona büyük bir kurbanlık verdik. Geride gelecekler arasında ona (iyi bir nam) bıraktık. 'İbrâhîm'e selam!' dedik. Biz, iyileri böyle mükafaatlandırırız. Çünkü o, bizim mümin kullarımızdandır. Sâlihlerden bir peygamber olarak onu İshâk'ı müjdeledik"²⁹.

Eğer bu rüya, uyulması zorunlu bir vahiy olmasa idi, Hz. İbrahim buna dayanarak oğlunu kesmeye yönelmezdi. Eğer ona, Allah'ın bir lutfu olan fidye gelmeseydi, sırf rüyasına dayanarak oğlunu kesecekti.

Rüyâ-ı sâliha sadece peygamberlere has bir özellik değildir. Bu, vahiy olmamakla birlikte tüm müminler için de sözkonusudur. Nitekim Resulullah'ın: "*Vahy kesildi, geriye müjdeleyiciler, yani mümin kişinin rüyası kaldı*"³⁰ sözü de bunu gösterir.

Peygamberlerin uykuda gördükleri salih rüya, âyette geçen ilâhi konuşma türlerinden ilk grubu oluşturur ki, bu konu da şu âyette belirtilmektedir:

"Allah, bir insanla ancak vahiy yoluyla veya perde arkasından konuşur yahut bir elçi gönderip, izniyle ona dilediğini vahyeder. O, yücedir, hakîmdir"³¹.

B - Uyanıkken aracısız bir biçimde perde arkasından gerçekleşen ilâhî vahiy

Bu tür konuşmaya, Hz. Mûsâ mazhar olmuştur.

"Mûsâ tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca: 'Rabbim!

28- İsaetli olan görüşe göre ayette geçen oğlu İsmail idi. Öte yandan bunun İshak olduğunu söyleyenler de olmuştur. Ama o, İshaktan önce İsmail ile müjdelenmişti. Yine İsmail, kurban olayının geçtiği Arap yarımadasında yetişmiştir. Ayrıca hilm vasfına İsmail daha uygundur.

29- 37. Saffât-101-112.

30- Sahihayn ve diğerlerinde hadisın aslı mevcuttur. Buhârî'nin lafzı ise şöyledir: "Nübüvvetten geriye sadece müjdeleyiciler kaldı. Sahabe, müjdeleyiciler nedir? deyince:Rüyâ-ı sâliha cevabını verdi (Buhârî, Ta'bîr, 5).

31- 42. Şûrâ, 51.

*Bana (kendini) göster, seni göreyim' dedi"*³².

*"Ve Allah, Mûsâ ile gerçekten konuştu"*³³.

Yine, sahih olan görüşe göre böyle bir konuşma, İsrâ ve Mi'râc gecesinde Resulullah için de gerçekleşmiştir. Bu tür ise, daha önce geçen Şûrâ Sûresi 51. âyetteki 2.kısım oluşturan "*perde arkasından konuşma*" türüne girer. Kur'an'ın hiçbir bölümü de bu şekilde vahyolunmamıştır.

Meleğin Peygamber'e Vahiy Keyfiyeti

Allah'ın peygamberlere vahyi, ya aracısız veya vahiy meleği vasıtasıyla olmaktadır. İlk kısım, az önce de değindiğimiz gibi ya uykuda rüyâ-ı sâliha şeklinde veya uyanıkken bir perde arkasından ilahî konuşma biçiminde gerçekleşmektedir. İkinci kısım ise şimdi inceleyeceğiz. Çünkü Kur'an'ın nü-zûlü, bu türden bir vahiyle gerçekleşmiştir.

Meleğin Hz.Peygamber'e vahyi şu iki şekilden biriyle gerçekleşmektedir:

Birincisi: Hz. Peygamber'e en çetin gelen şekil; vahyin zil sesini andırır biçimde gelmesidir. Kuvvetli bir ses, tam anlamıyla uyanmayı sağlamakta, nefis de tüm gücüyle bunun peşinden geleni almaya hazırlanmaktadır. Hz. Peygambere vahiy bu şekilde geldiğinde, vahyi alma, ezberleme ve anlama konusunda onun kavrayış gücü tam anlamıyla devrede bulunurdu. Bazan bu ses, bir hadiste de işaret edildiği gibi, meleklerin kanatlarının çıkardığı hışırtı biçiminde olurdu: "Allah, semada bir işin yapılmasına karar verince, melekler, O'nun sözünden etkilenip tamamıyla boyun eğerek kanatlarını birbirine çırparlar ve bundan da, kaya üzerinde bir zincirin çıkardığı gibi, bir ses çıkardı"³⁴. Bazan da, bu, Rasulullah'ın ilk işittiği anda, bizzat meleğin sesi olurdu.

İkincisi: Meleğin bir adam şekline girip insan suretinde görünerek gelmesi. Bu tarz, öncekinden daha hafiftir. Çünkü burada konuşanla duyulan arasında bir uygunluk bulunmakta, nübüvvet elçisi onu, vahy elçisinden iştirken, ona karşı içinde bir yatkınlık hissetmekte ve bir insanın kardeşine duyduğu gibi bir güven duymaktaydı.

Cebrâil'in insan şeklinde gelmesi onun, rûhâniyetinden uzaklaşıp zatının insana dönüşmesi anlamında değildir. Bu ifadeden maksat, onun, bir

32- 7. A'râf, 143.

33- 4. Nisâ 164.

34- Buharî, Kitâbu'l-Tevhîd, 107.

beşer olan Resulullah'a âşinalık sağlamak amacıyla insan suretinde gözükmesidir. Çingirak sesi gibi olan birinci şekilde ise, bu ünsiyetin bulunmadığı açıktır. Bu durumda Rasulullah, meleğin ruhaniyetiyle ilişki kurabilecek rûhî bir duruma yükselmek zorunda kalıyordu ki, zikredilen iki şeklin en zorlusu da bu idi. Çünkü bu durum, İbn Haldun'un ifadesi ile; "cismanî beşeriyetten ayrılıp rûhî melekliğe bağlanmaktır. Diğer durum ise, bunun tersine olup, meleğin saf rûhâniyetten cismânî beşeriyete dönüşmesidir".

Bu iki durum da Aişe (r.a) hadisinde şöyle geçmektedir: Haris b. Hışâm (r.a) Resulullah'a (s.a.v): 'Ey Allah'ın Resûlü! Vahy sana nasıl geliyor?' diye sormuştu. Bunun üzerine Hz.Peygamber: "*Bazan bana çingirak sesi şeklinde gelir ki, bu bana en zor gelenidir. Bu hal benden gidince, Cebrâil'in dediklerini ezberlemiş olurum. Bazan da melek, bana insan suretinde gelip benimle konuşur. Ben de dediklerini ezberlerim*" buyurmuştur³⁵.

Hz. Aişe de, Resulullah'ın tahammül ettiği ağır yükü şöyle anlatır: "*Çok soğuk bir günde Resulullahı vahy anında gördüm. Vahy bitince alnından ter boşanıyordu*".

Bu iki tarz, Şûrâ 51. âyette geçen şekillerden üçüncüsüdür: "Allah'ın bir insanla konuşması: *Vahiyle veya perde arkasından ya da bir elçi göndermesi ile* olur. O da, Allah'ın izniyle onun dediklerini vahyeder. O yücedir, hakîm'dir"³⁶.

Kalbe üfleme gelince, bu, Resûlullah'ın şu ifadesinde geçmektedir: "Ruhul-Kudûs kalbime şunu üfledi ki, hiçbir nefis, rızkını ve ömrünü tamamen bitirmedikçe ölmeyecektir. O halde Allah'tan korkun ve isteklerinizde ılımlı olun" (*Ebû Nuaym, Hilye'de sahîh bir senetle bu hadisi rivayet etmiştir*). Hadis, bunun başlıbaşına bir vahiy tarzı olduğunu göstermez. Herhalde bu, Aişe hadisinde geçen iki şekilden birisine dahildir. Buna göre, melek ona çingirak sesi gibi gelir, kalbine üfler veya bir insan suretinde gelir ve kalbine üfürür. Bu üfleme şekli genelde, Kur'an dışındaki vahiy olayları için sözkonusudur.

İnkarcıların Vahiy Hakkında İleri Sürdükleri Şüpheler

Geçmişte ve günümüzde cahiller, azgınlık ve kibirleri sebebiyle, vahy konusunda şüphe doğurmaya özen göstermişlerdir. Bu şüpheler, zayıf ve merduttur:

35- Buharî, Bed'ul-Vahy, 2.

36- 42. Şûrâ, 51.

1- Onlara göre; Kur'an-ı Kerim'i Muhammed oluşturmuş; manalarını türetmiş ve üslûbunu düzenlemiştir. Bu nedenle o, vahy eseri değildir.

Bu boş bir iddiadır. Madem ki Hz.Peygamber önderliğini ilan ediyor ve bunu desteklemek için mucizelerle insanlara meydan okuyordu, o halde onun, insanları susturabilecek nitelikteki bir mucizeyi başka birine isnad etmesi anlamsız olurdu. Çünkü kendisi Kur'an'ı kendine nisbet edebilir, bu da şanını yüceltmek ve önderliğini kabul ettirmek için yeterli olabilir ve tüm Araplar fasih dillerine rağmen ona karşı çıkmaya güç yetiremediği sürece de bu devam ederdi. Hatta böyle bir durum, onun liderliğinin genel kabul görmesi için daha etkili olurdu. Çünkü içlerinden birisi, onların güç yetiremedikleri birşey ortaya koymaktaydı.

Hız. Peygamber'in, Kur'an'ı ilahî vahye nisbet ederek, ona kendi sözünün üstünde bir dokunulmazlık kazandırdırma, bununla da, insanları kendisine boyun eğdirme ve emirlerini uygulatma amacını güttüğü söylenemez. Çünkü kendisine nisbet ettiği Hadis-i Nebevî denen sözler de, ondan sadır olmuş ve bu, ona itaatin gerekliliği konusunda hiçbir eksikliğe de neden olmamıştır. Eğer durum, onların düşündükleri gibi olsaydı, o, tüm sözlerini Allah kelamı olarak gösterirdi.

Bu iddia ile onlar, Resûlullah'ı da kendi liderleri gibi düşünmüşlerdir. Çünkü onlar, gayelerine ulaşabilmek için yalan, uydurma ve göz boyama malzemelerinden oluşturdukları hayalî bir köprü ile yolun öbür tarafına geçmekte bir sakınca görmezler. Bu iddia, Resulullah'ın siretine dair tarihî gerçeklere ve onun sıdk, emanet gibi, düşmanlarının bile şahadet ettiği meşhur özelliklerine aykırı düşmektedir³⁷.

Münafıklar, onun eşi Hz. Aişe'ye de ifk olayı ile iftira atmışlardır. Halbuki o, Hz. Peygamber'in en sevgili eşi idi. Ona atılan iftira, şan ve şerefini de lekelerdi. Böyle bir durumda vahy durmuş, Resûlullah ve ashabı büyük sıkıntıya düşmüş ve yürekleri boğazlarına gelmişti. Hz. Peygamber, bu konuda tüm gücüyle araştırma ve soruşturma yapmıştı. Bu arada tam bir ay geçmiş ve sonunda Hz. Aişe'ye şöyle demek durumunda kalmıştı: "*Bana şöyle şöyle bir olay ulaştı. Eğer suçsuzsan Allah seni temize çıkarır. Ama bir günahın varsa Allah'tan mağfiret dile*"³⁸.

37- Müellif, vahiy konusunu, Dr. A. Muhammed Draz'ın en-Nebeu'l-Azîm adlı eserinden özetlemiş gibi görünmektedir. Bununla birlikte bazan onu kaynak olarak göstermekte, bazan da göstermemektedir. Bu durum, müellifin bu konuda, Draz'dan oldukça etkilendiğinin bir kanıtı sayılabilir, (M).

38- Bkz., Sahîhayn ve diğer kitaplardaki ifk hadisesi ve Nûr sûresinde kıssanın açıklanması.

Bu durum, Aişe'nin suçsuz olduğuna dair vahy inene kadar sürmüştür. Eğer Kur'an Hz. Peygamber'in kendi sözüyse, niçin düşmanlarının dilini tutmak ve kendi namusunu korumak için bir söz söylemedi? Ama o, insanlara yalan söz bırakacak ve Allah'a iftira atacak değildi: *"Eğer bize atfen bazı sözler uydurmuş olsaydı, elbette onu sağ elimizle tutar, sonra şah damarın koparırdık. Sizden hiçbir kimse de ona engel olamazdı"*³⁹.

Tebük savaşında da bir grub savaştan geri durmak için izin istemişler ve birtakım bahaneler ileri sürmüşlerdi. Bir kısmı da, münafıklardan öğrendikleri özürleri beyan etmişler o da hepsine izin vermişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber'i bu görüşünden dolayı tenkid eden şu âyet nazil olmuştur:

*"Allah senin kusurlarını gidersin. Doğru söyleyenler sence iyice belli olup, yalancıları bilinceye kadar niçin onlara izin verdin?"*⁴⁰.

Eğer bu ifade, görüşünün isabetsizliğini anladığı bir anda pişmanlığını dile getiren vicdani bir kınama olsaydı, bunu böyle şiddetli ve sert bir üslupla açıklamazdı.

Bedir esirlerinden fidyeyi kabul etmesi konusunda Allah'ın Resulullah'a olan tenkidi de benzeri bir örnektir:

*"Yeryüzünde ağır basıp (küfrün belini kırıncaya) kadar, hiçbir peygambere, esirlerinin bulunması yaraşmaz Siz geçici dünya malını istiyorsunuz, halbuki Allah (sizin için ebedi olan) âhireti istiyor. Allah azizdir, hakîmdir. (Yanılma ile verilen hükümlerden dolayı azap etmeme hususunda) Allah'ın hükmü kararlaştırmış olmasaydı, aldığınız fidye yüzünden size mutlaka büyük bir azab dokunurdu"*⁴¹.

Yine bir örnek de, Resulullah'ın, Kureyş ileri gelenlerinden bir topluluğu İslam'a çağırmaya kendini verdiğinden Abdullah b. Ümmi Mektum'a iltifat etmemesi üzerine uğradığı kınamadır:

*"(Peygamber) A'mâ'nın kendisine gelmesinden ötürü yüzünü ekşitti ve geri döndü. (Rasulüm onun halini) sana kim bildirdi!. Belki o temizlenecek, yahut öğüt alacak da, öğütü ona fayda verecek. Kendini (sana) muhtaç görmeyene gelince, sen ona yöneliyorsun. Oysaki onun temizlenip arınmasından sen sorumlu değilsin. Fakat koşarak ve (Allah'tan) korkarak sana gelenle de ilgilenmiyorsun. Hayır (böyle yapma)!. Kuşkusuz bunlar (âyetler) birer öğüttür"*⁴².

39- Bkz., 69. Hâkka, 44-47.

40- 9. Tevbe, 43.

41- 8. Enfâl, 67- 68.

42- 80. Abese, 1-11.

Hız. Peygamber'in hayatı sözkonusu edildiğinde; Onun, küçüklüğünden beri güzel ahlak, yüce huy, doğru söz, sözleri ve davranışındaki uyum konusunda biricik örnek olduğu herkes tafafından bilinmektedir. Buna, davete ilk başladığı dönemlerdeki bir hitabı esnasında kendi kavmi de şahitlik etmiştir. Onlara: *"Şu vadinin arkasında bir ordu olduğunu ve sabaha size saldıracaklarını bildirsem ne dersiniz"* dediğinde; onlar, bunu kabul edeceklerini, zira onun yalancı olmadığını söylemişlerdir. Resulullah'ın üstün gidişatı, insanların kalplerini, İslam'a girme konusunda kendine cezbederdi. Abdullah b. Selâm'dan mervidir ki: "Resulullah Medine'ye gelince ahali ona doğru akın etti, bu arada onun geldiği insanlara duyurulmuştu. Ben de topluluk içerisinde gelerek ona baktım Resulullah'ın yüzünü görünce, onun yalancı yüzü olmadığını anladım" (Tirmizi).

Doğrulukla yoğrulmuş olan böyle yüce sıfatların sahibi, Kur'an'ı kendi yazmadığını bildirdikten sonra, birisinin kalkıp onun sözleri hakkında iftiraya yönelmesi yaraşmaz.

*"De ki, onu kendiliğinden değiştirmem benim için olacak şey değildir. Ben, bana vahyolunandan başkasına uymam"*⁴³.

2- Geçmişte ve günümüzde birtakım cahillerin iddiasına göre: "Hz.Peygamberin keskin zekası, kapsayıcı görüşü, kuvvetli feraseti, yüksek anlayışı, saflaşmış nefsi ve doğru düşünme yeteneği vardır. Bu nedenle Hz.Peygamber ilham ile, hayır ve şer ölçülerini, hak ve batılı anlayabiliyor, keşf ve içe doğuşla da, işlerin sırlarını çözebiliyordu. Buna göre Kur'an, akli bir çıkarım ve içten anlayıştan başka birşey değildir. Bunu Muhammed (s.a.v) kendi üslub ve açıklama tarzıyla ifade etmiştir".

Kur'an'da hangi konu zeka, çıkarım ve şuura dayanmaktadır? Örneğin Kur'an'ın büyük çoğunluğunu oluşturan haberleri ele alalım. Bunların bir öğreticiden alınıp öğrenildiğini kimse inkar edemez. Kur'an; geçmiş ümmetler, topluluklar, peygamberler ve ince ayrıntılarına kadar doğru olan birtakım gerçekleriyle târihî olgulardan sözetmektedir. Kur'an, üzerinden uzunca bir zaman geçmesine rağmen, evrenin ilk yaratılışına kadar uzanan ve tarihin derinliklerinde kalmış bu olayları, ince bir anlayış ve düşünce üretimine gerek bırakmayacak biçimde, sanki bunları gözüyle görüp, tanıklık eden bir kimsenin anlatışı gibi anlatmaktadır. Hz. Muhammed, bu farklı dönemlerdeki milletlerle ve olaylarla çağdaş değildi. Dolayısıyla oluşu görerek nakletmesi sözkonusu değildir. Öte yandan, bunların kitapları da kendisine miras kalmamıştı ki, onları iyice öğrenip anlattıklarını nakletsin:

43- 10 Yûnus. 15.

"Mûsâ'ya emrimizi vahyettiğimiz sırada, sen batı yönünde bulunmuyordun ve (bu olayı) görenlerden de değildin. Ama biz nice nesiller varetтік de, onların üzerinden uzun zamanlar geçti. Sen âyetlerimizi kendilerinden uyararak öğrenmek üzere Medyen halkı arasında oturmuş da değilsin; aksine (o haberleri sana) gönderen biziz"⁴⁴.

"Bunlar, sana vahyettiğimiz gayb haberlerindedir. Bundan önce onları ne sen biliyordun ne de kavmin"⁴⁵.

"Bunlar, bizim sana vahiy yoluyla bildirmekte olduğumuz gayb haberlerindedir" ⁴⁶.

"Biz, sana bu Kur'an'ı vahyetmekle geçmiş milletlerin haberlerini sana en güzel bir şekilde anlatıyoruz. Oysa sen bundan önce (bu haberleri) elbette bilmiyordun"⁴⁷.

Anlatılan bu haberler arasında ancak anlayışlı bir uzmanın bilebileceği matematiksel rakamlar da bulunmaktadır. Nitekim Nuh kıssasında geçen:

"Andolsun ki, biz nûh'u kendi kavmine gönderdik de o, bin yıldan elli yıl eksik bir süre onların arasında kaldı. Sonunda onlar zulümlerini sürdürürken tufan kendilerini yakalayıverdi"⁴⁸ âyeti bu konuda örnek olup, Tevrat'ın Tekvin bölümüne de uyar. Yine Kehf ashabı hakkındaki:

° "Onlar mağaralarında üç yüz yıl ve buna ilaveten dokuz yıl kalmışlardır"⁴⁹ âyeti de böyledir. Bu süre ehl-i kitaba göre şemsî hesapla 300 sene olup, aradaki 9 yıllık fark, şemsî ile kamerî sene arasındaki farktır.

Eğer Hz. Muhammed'e vahyedilmediyse, hesap kitap bilmeyen ümmî bir toplumda yetişmiş, ümmî bir kişi, böyle ince ve doğru bilgiyi nereden elde etmiştir?

Cahiliye dönemindeki kişiler, bugünün cahillerinden daha insaflı inkarcı durumunda idiler. Çünkü onlar bugünkülerin dediği gibi Muhammed'in (s.a.v) bu bilgileri içine doğan şeylerden elde ettiğini söylememişlerdir. Onlara göre Hz. Peygamber bunu öğrenmiş, diğer bir deyişle, bunlar ona yazdırılmıştır:

44- 28. Kasas, 44-45.

45- 11. Hûd, 49.

46- 12. Yûsuf, 3.

47- 3. Al-i İmrân, 44.

48- 29. Ankebût, 14.

49- 18. Kehf, 25.

"Onlar dediler ki; '(Bu âyetler) Onun başkasına yazdırıp da, kendine sabah-akşam okunmakta olan, öncekilere ait masallardır"⁵⁰.

Halbuki Resulullah, ilerde de açıklayacağımız üzere, hiçbir öğretmenin dersinde bulunmamıştır. O halde bu bilgiler ona kırk yaşından sonra ansızın nasıl gelmiştir?

"O, vahyedilenden başkası değildir"⁵¹.

Kur'an'ın içerdiği haberler açısından durum bundan ibarettir. Kur'an'ın içerdiği diğer ilimler açısından meseleye bakarsak, örneğin akaid konuları içerisinde pekçok ayrıntılı mesele vardır: Yaratılışın başlangıcı, bitişi, âhîret hayatı ve içerisindeki cennet ve nimetleri cehennem ve azabı, melekler, özellikleri ve görevleri gibi. Bu konularda aklın keskinliği veya anlayış kuvveti etkili olamaz:

"Cehennemden bekçilerini yalnız meleklerden yapmışsınız. Sayılarını bildirmekle de, ancak inkar edenlerin denenmesini, kendilerine kitap verilenlerin kesin bilgi edinmesini ve inananların da imanlarının artmasını sağladık"⁵².

"Bu Kur'an, Allah'tan başkası tarafından ortaya konacak birşey değildir. Ancak kendinden öncekini doğrular ve Kitab'ı açıklar, âlemlerin rabbi katından geldiğinde şüphe yoktur"⁵³.

Allah'ın, güç-zaafiyet, yükseliş-düşüş, izzet-zillet, imar ve harap olmak gibi toplumsal sünnetine göre işleyen gelecek olaylara dair Kur'an'ın kesin hükümler içermesi de, senin için yeterli bir örnektir:

"Allah, sizlerden iman edip, iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri sahip ve hakim kıldığı gibi, onları da yeryüzüne sahip ve hakim kılacağını, onlar için beğenip seçtiği dini, onların iyiliğine yerleştirip koruyacağını ve (geçirdikleri) korku döneminden sonra, bunun yerine onlara güven sağlayacağını vadetti. Çünkü onlar, bana kulluk ederler; hiçbirşeyi bana eş tutmazlar"⁵⁴.

"Allah, kendisine (dinine) yardım edenlere muhakkak surette yardım eder. Doğrusu Allah güçlüdür, galiptir. Onlara (müminlere) eğer yeryüzünde iktidar verirsek; namazı kular, zekatı verirler, iyiliği emreder, kötülükten nehyederler. İşlerin sonu Allah'a varır"⁵⁵.

50- 25. Furkân, 5.

51- 53. Necm, 4.

52- 74. Müddessir, 31.

53- 10. Yûnus. 37.

54- 24. Nûr, 55.

55- 22. Hac, 40-41.

"Bu da, bir toplumun kendilerinde bulunanı (güzel ahlak ve meziyetleri) değiştirmeye kadar, Allah'ın onlara verdiği nimeti değiştirmeyeceğinden dolayıdır"⁵⁶.

Buna ek olarak Kur'an-ı Kerim, Resulullah'ın vahye tabi olduğunu da anlatmıştır.

"Onlara bir mucize getirmedeğin zaman, (ötekiler gibi) onu da derleyip getirseydin ya! derler. De ki: "Ben ancak Rabbinden bana vahyolunana uyarım"⁵⁷.

Ayrıca o, gaybı bilmeyen, kendi hakkındaki hükümlerde de yetkili bulunmayan bir insandır:

"De ki: Doğrusu ben de, yalnızca sizin gibi bir insanım. Ama bana ilahınızın sadece bir ilah olduğu vahyolunuyor"⁵⁸.

"De ki: Ben, Allah'ın dilediğinden başka kendime herhangi bir fayda veya zarar verecek güce sahip değilim. Eğer ben gaybı bilseydim, daha çok iyilik yapardım ve bana kötülük dokunmazdı. Ben ancak inanacak bir toplumu uyaran ve müjdeleyen biriyim"⁵⁹.

Hz. Peygamber, huzuruna gelen iki hasım arasında geçen olay hakkında hüküm verirken, bu olayın gerçek durumunu anlayamaz ve bu noktada onların sözlerine dayanırdı. O, geçmiş ve gelecek olayları anlama konusunda ise, bundan daha güçsüzdü: "Resulullah evinin kapısındaki bir çekişmeyi duydu ve onların yanına çıkarak: Ben de sizin gibi bir insanım, siz ise benim huzurumda çekişip duruyorsunuz. Belki biriniz ötekinden daha süslü sözlerle kendisini haklı çıkarabilir. Ben de onu haklı sanabilirim ve onun lelinde hükmedebilirim. Her kime bir başka müslümanın hakkı geçecek biçimde hüküm verirsem, bu ancak cehennemden bir parçadır. O kişi bunu ister alsın, ister bıraksın"⁶⁰ demişti.

Dr. Abdullah Draz diyor ki: Bugün inkarcıların *el-vahyi'n-nefsi/iç doğuş* ismini verip bununla da yeni ilmî bir görüş ortaya attıklarını sandıkları bu söylem, yeni bir anlayış olmayıp, bu eski cahiliye görüşlerinden başka birşey olmadığı gibi, harfî harfine de aynıdır. Onlar, Rasulullah'ı geniş bir hayal ve derin bir sezîş sahibi kişi olarak görmüşlerdi. Bu durumda o şair olabilirdi. Bundan daha ileri giderek, çoğu kez iç dünyasının algılarını aştığını, böylece kendisiyle konuşan bir şahsı görüp işittiği hayaline kapıldığını öne sürmüş-

56- 8. Enfâl, 53.

57- 7. A'râf, 203.

58- 18. Kehf, 110.

59- 7. A'râf, 188.

60- Buharî, Mezâlim, 16; Müslim, Ahkâm, 29; Ahmed b. Hanbel, Sünen, V, 190, VI, 308.

lerdi. Bu görüp duyduğu, ancak hayali ve iç aleminin dışı yansıması olabildi. Bu durumda ise ya deli veya karışık rüyalı biriydi. Onlar bu aklî yorumlara uzun süre dayanamamışlardır. Bu yüzden Kur'an'da geçmiş ve geleceğe dair haberleri görünce "iç doğuş" terimini bırakmak zorunda kalmışlardır ve demişlerdir ki: "Bu bilgileri, ticaret yolculukları sırasında âlimlerin ağızlarından derlemiş olabilir. Bu durumda ona bir insan öğretiyor". Bütün bu görüşlerde yeni birşey görüyor musun? Bunların hepsi, basit sözler olup, Kureyş cahillerininkine benzeyen sözlerden başka birşey midir? Böylece dinsizlik, modern elbisesi içinde, en eski elbisesindeki kopyası, belki de onun bozulmuş biçimidir. Modern çağda, bu medenî görüşlerin gıdası, ilk cahiliye döneminde taşlaşmış kalplerin bıraktığı kırıntılardan ibarettir:

"Onlardan öncekiler de, tıpkı onların dediklerini demişlerdi. Kalpleri (düşünce tarzları) nasıl da birbirine benzemektedir"⁶¹.

Bütün bunların yanında tuhaf karşılanacak bir durum da, onların: "Resulullah doğru ve güvenilir bir kimsedir ve yine o, gördüğü rüyaları vahy-i ilâhî'ye nispet etme konusunda mazurdur. Çünkü onun açık rüyaları, bunu, ona vahy-i ilâhî olarak göstermişti. Bu nedenle o, ancak bildiği şeye tanıklık etmiş olmaktadır. biçimindeki sözleridir". Böyle bir açıklama tarzını Allah bize, onların geçmişlerinden de nakletmektedir:

"Aslında onlar, seni yalanlamıyorlar. Fakat o zalimler, Allah'ın âyetlerini bilerek inkar ediyorlar"⁶².

Rüyalarının tasviri ve işitmesi konusunda özrü bu ise, onların iddialarına göre, o, önceden bunları işitmişken, bundan önce ne kendisinin ne de kavminin bu haberleri bilmediği yolundaki iddiasına ne denilecektir? Bu durumda onlara düşen, sözlerinin hepsinin birbirine benzemesini sağlamak için, Resulullahın bunları uydurduğunu söylemek olacaktır. Fakat onlar insaf/objektiflik ve aklilik iddiasında oldukları için bu kelimeyi söylemek istemiyorlar. Ama iyi bilin ki onlar bunu, farkında olmadan söylemiş oluyorlar"⁶³.

3- Geçmişin ve günümüzün cahilleri, Resulullah'ın Kur'anî bilgileri bir öğretmenden öğrendiğini öne sürüyorlar.

Bu doğrudur, ama Kur'an'ı ona öğreten muallim, vahy meleğidir. Kendi toplumundan veya onun dışından bir başka öğretmenin olması ise, sözkonusu değildir.

61- 2. Bakara. 118.

62- 6. En'âm, 33.

63- Bkz., Draz, en-Nebü'l-Azîm, 46.

Hız. Peygamber, kimsenin bilim ve öğretimle uğraşmadığı ümmî bir toplum içerisinde ümmî olarak büyümüş ve hayat sürmüştür. Bu, tarihin de şahit olduğu bir gerçektir.

Kendi toplumu dışında bir öğreticisinin olmamasına gelince, hiçbir araştırmacı, tarih boyunca Hz. Muhammed'in, nübüvvetini ilan etmeden önce bir âlimle din konusunda görüştüğüne dair hiçbir kanıt bulamaz.

Gerçekten o, çocukluğunda, Şam'ın Busra çarşısında Rahip Bahîrâ ile görüşmüştü. Mekke'de de vahyin hemen peşinden Varaka b. Nevfel'le buluşmuştu. Hicretten sonra da yahudi ve hristiyan alimleriyle görüşmüştü. Fakat şurası bilinmektedir ki o, peygamberliğinden önce onlardan hiçbir söz öğrenmemiştir. Nübüvvetten sonra ise, onlar Hz. Muhammed'le mücadele için ona soru sorarlar, bu arada ondan istifade ederler ve ilim alırlardı. Eğer Resulullah onlardan birisinden herhangi birşeyi almış olsaydı, tarih bunu ihmal etmezdi. Çünkü bu, insanların görmemezlikten geleceği, özellikle de İslamı sürekli gözetleyenlerin ihmal edeceği değersiz bir kayıt değildir. Tarihin, Şam Rahibi veya Varaka b. Nevfel hakkındaki nakli ise, Peygamber'in (a.s) nübüvvetini müjdelemekten⁶⁴ veya itiraf etmekten⁶⁵ öteye gitmez.

Hız. Muhammed'e bir kişi öğretti diyenlere sorarız: Bu öğreticinin ismi nedir? Alacağımız garip cevap, "Demirci bir Rum" çevresinde döner⁶⁶ ve onlar bu işi, ona dayandırırılar. Kur'ânî ilimlerin, Mekkelilerin bile kitapları okuyup incelemekten uzak görüp, âlim saymadığı, aksine, çekiç ve örsü ile uğraşan bir demirci olarak tanıdığı gönlü dar, dili başka, Araplara göre yabancı, anlaşılmayan bir sözle, kendi diliyle konuşmaktan öteye gidemeyen bir şahıstan ortaya çıkabileceğini akıl nasıl kabul edebilir?

*"Kuşkusuz biz onların: 'Kur'an'ı ona ancak bir insan öğretiyor' dediklerini biliyoruz. Kendisine nispet ettikleri şahsın dili yabancısıdır. Halbuki bu (Kur'an) apaçık bir Arapça'dır"*⁶⁷.

-
- 64- Bahîrâ, Resulullah'ta Peygamberlik belirtisini görünce "Bu gencin şanı büyük olacak" demişti.
- 65- Hz. Hatice, karşılaştığı bu olay karşısında kalbi ürperen Hz. Peygamber'i Varaka'nin yanına getirmişti. Varaka, vahyin niteliğiyle ilgili olarak onun anlattığı bu olayı dinledikten sonra: "Bu Allah'ın Mûsâ'ya indirdiği namustur. Keşke ben de, kavmin seni çıkardığı dönemde diri olsaydım" dedi Resulullah: Beni onlar çıkaracaklar mı deyince O, evet, senin getirdiğini getiren herkes, eziyete maruz kalmıştır. Eğer bana senin toplumun ulaşırsa sana çok yardım ederim" dedi.
- 66- Hristiyan bir gençti. Siyer kitapları onun isminde muhtelif bilgiler verir. Ona Sebîa, Ya'îş ve Bel'âm demişlerdir.
- 67- 16. Nahl, 103.

Araplar, Hz. Muhammed'e düşmanlıkları nedeniyle Kur'an'ı ortadan kaldırma konusunda en kararlı kişilerdi. Ama onlar, bunu başaramamışlar, önlerindeki tüm yolları kapalı bulmuşlar ve bu uğurdaki bütün denemeleri de sonuçsuz kalmıştı. Bugünkü inkarcılara ne oluyor ki, aradan on dört asır geçmesine rağmen bu dolambaçlı yollardan bir çıkış yolu arayarak tarihin çöplüklerini karıştırıyorlar.

Buradan açığa çıkıyor ki; ister, vahyin kendisine geldiği kimse, isterse diğer insanlardan olsun, Kur'anî bilginin insanî bir kaynağı yoktur. O, Hakim ve Hamid olanın indirdiğidir.

Resulullah'ın, cahilî ve ümmî bir çevrede yetişmesi ve toplumu içerisindeki yaşama biçimi, Allah'ın onu peygamberliğe hazırladığının en önemli göstergelerinden biridir. Ona bu Kur'an'ı, ümmetine hidâyet olsun diye vahyetmiştir:

*"Böylece sana da emrimizden Kur'an'ı vahyettik. Sen kitap nedir, iman nedir, bilmezdin. Fakat biz onu, kullarımızdan dilediğimizi kendisiyle doğru yola erdirdiğimiz bir nur yaptık. Şüphesiz ki sen, doğru bir yolu göstermektesin. (O yol) Göklerin ve yerin sahibi olan Allah'ın yoludur. Unutmayın ki, bütün işler sonunda Allah'a döner"*⁶⁸.

*Muhammed Abduh, Tevhid Risalesi'nde şöyle demektedir: "Bilinen bir gelenektir ki yetim, fakir ve ümmî olan birisi, ilk dönemden yetişkin olana kadar geçen süre içinde kendisini gördüğüne göre şekillendirir, akli da, bunlar özellikle akrabası ve yakını ise, birlikte olduğu kimselerden duyduklarından etkilenir. Ona hiçbir kitap yol göstermez, hiçbir hoca uyarıda bulunmaz, bir iş yapmaya karar verdiğinde kimse ona destek çıkmaz. Olaylar doğal akışı içinde gittiği sürece de, onların inançları üzere yetişir, erkeklik çağına erişip, olayları düşünme ve değerlendirme fırsatını yakalayınca kadar da, toplumun gidişatına uyar. O zaman onların hatalı olduklarını anlayınca topluma zıt düşmeye başlar. Nitekim Resulullah döneminde de bazıları böyle yapmıştır"*⁶⁹.

Fakat Resulullah'ta bu kural geçerli olmamıştır. Putçuluk daha ilk çağlarında bile ona çirkin gelmiştir. Temiz inanç ve güzel yaratılış onda bütünleşmişti. Kur'an'da geçen *"Seni şaşırılmış bulup da, yol göstermedi mi?"*⁷⁰ ifadesinden Hz. Peygamber'in yüce ahlaktan ve doğru yolu bulmadan önce, putçuluk veya başka bir zayıf yol üzere olduğu anlaşılmalıdır. Bu onun hakkında açık bir iftira olur. Âyetin bahsettiği, ihlas sahiplerinin kalplerini kaplayan; insanların kurtulması, helak olanları doğru yola sevk etme

68- 42. Şûrâ, 52-53.

69- Übey b. Ebi Salt, Zeyd b. Amr b. Nufeyl gibi.

70- 93. Duhâ, 7.

çareleri araması ve sapanları irşad etme kaygısından doğan telaştır. Allah, Peygamber'ini, peygamber olarak seçmek ve dinini anlatmak için mahlukat arasından tercih etmek suretiyle onu, basiretinin aradığı noktaya yöneltmiştir".

Kelamcıların Yanlışları

Kelamcılar, Allah'ın kelam sıfatını açıklarken filozofların metodlarını kullanmışlar, insanları, düzgün yoldan uzaklaştıran yanlışlara düşürmüşlerdir. Örneğin, Allah'ın kelamını ikiye ayırmışlardır:

a. **Nefsî:** kadîm, Allah'ın zatıyla var olan, harf, ses, tertib veya lügat olmayan kısım.

b. **Lafzî:** Peygamberlere inen kısım ki, dört kitap da bunlardandır. Dolayısıyla kelam âlimleri, bu sonradan çıkan kelamî problemlerine dalmışlardır: Acaba Kur'an bu ikinci anlamıyla mahluk olur mu, olmaz mı? Onun mahluk olduğunu söylerken de, kitap ve sünnette yeri olmayan bir konuda, selef-i sâlihînin yolundan ayrılmışlardır. Allah'ın sıfatlarını Tevhid akidesinde şüphe uyandıracak tarzda felsefî tahlillere tabi tutulmuşlardır.

Ehl-i sünnet ve'l- cemaatin yolu ise, Allah'ın veya sahih hadiste Resulullah'ın zikrettiği isim ve sıfatları Allah için kabul etmektir. Kelam'ın Allah'ın sıfatlarından biri olduğuna iman etmekle yetinmelidir. Kur'an'da bu konudan sözededen bir âyette, yalnızca: "*Allah, Mûsâ ile gerçekten konuştu*"⁷¹ denilmektedir.

Hız Muhammed'e indirilmiş bir vahiy olan Kur'an-ı Kerim de, Allah'ın kelamı olup mahluk değildir: Yüce Allah: "*Eğer müşriklerden biri senden aman dilerse, Alla'nın kelamını işitip dinleyinceye kadar aman ver*"⁷² diye buyurmaktadır.

Allah'ın kendisi ve Resulullah'ın Allah hakkında zikrettikleri bu ve benzeri sıfat ve isimlerle, kulların da niteledirilmiş olması, Allah'a yaraşmayan, kullara ait noksanlıklardan onu tenzih etme yüceliğini gidermediği gibi, insanlara benzerlik anlamını da taşımaz. Çünkü isimde ortaklık, isimlendirilenlerdeki ortaklığı gerektirmez. Yaratan ile yaratılan arasındaki ise zat, sıfat ve fiiller konusunda çok fark vardır. Allah'ın zatı en kâmil, sıfatları pek yüce, filleri de en tam ve yüksektir. *Kelam, mahlukun kemal sıfatı olunca, bu yaratıcıdan nasıl uzak görülebilir?* Kelamcılarının bidatları çıkmadan önceki hayırlı görülen çağlarda ashâbın, tâbîî âlimlerinin, hadis ve fıkıh imamlarının yaptığı gibi,

71- 4. Nisa, 164.

72- 9. Tevbe, 6.

Allah'ın sıfatları ve fiilleri konusunda Allah'tan veya sahih rivâyette Resulullah'tan gelen haberlere; ta'tîl, teşbîh, temsîl veya te'vîle gitmeden aynen iman etmek, bizim için yeterlidir. Allah'ın zatının kühü veya sıfatlarının keyfiyeti konusunda kendi fikrimizi öne çıkarmamız doğru değildir: "O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O. işitendir, görendir"⁷³.